

I. V. Yefimenko,
Ukraine's National Academy of Sciences,
Institute of Ukrainian Language

**DATA FOR THE HISTORICAL-ETYMOLOGIC DICTIONARY OF DONETSK
REGION'S SETTLEMENTS NAMES: KRAMATORSK
(SOME NOTES ON THE OICONYM ORIGIN)**

In the article the new attitude about the oiconym **Kramatorsk** (Donetsk district) origin is proposed. The main aim of the article is revising current oiconym etymologic versions as well. In the article the origin of the prepositive composite part Kram-phonetically and semantically grounded in connection with the Psl. *кърма / *кърмъ 'curvature, bend, unevenness, jut'. Also given some probable oiconym Kramatorsk semantic motivators – geographic terms as the designations of topographic and hydrographic country peculiarities. Various materials, covering several centuries, have been investigated in the given work. Their comparative analysis allowed the researcher to suggest a new approach to the origin and semantic development of the lexeme in question.

Key words: history, etymology, oiconym, hydronym, appellative.

УДК: 811.161.2

I. А. Корнієнко,
к. філол. н., доц.,
Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського,
доцент кафедри української мови та лінгводидактики

**ДО ПИТАННЯ ПРО ФОРМУВАННЯ
ПІВДЕННОМИКОЛАЇВСЬКОГО АНТРОПОНІМІКОНУ**

У статті схарактеризовано південну Миколаївщину як ареал українського антропонімікону, проаналізовано соціально-економічні, історико-культурні процеси, географічні особливості, міжмовні й міжнаціональні контакти, що допомагають пізнати лінгвістичні закономірності формування системи антропонімів регіону.

Ключові слова: південна Миколаївщина, регіон, прізвище, антропонім.

Антропонімна система сприймається як своєрідний синтез історико-соціальної та мовознавчо-культурної інформації про природу і значення власних імен та прізвищ, що утримує антропонімічні дослідження у полі науки про мову й дає повніше уявлення про витоки і природу людських назв, історію окремої людини й цілого регіону. Формування прізвищового компонента південноукраїнського антропонімікону зумовлюється не лише власне мовними механізмами, а й зовнішніми умовами функціонування особових імен і мови загалом, із яких найбільш впливовими виступають соціально-економічні, політичні, міжнаціональні та міжкультурні інтеграційні процеси, особливо інтенсивні на досліджуваній території, мовна ситуація в краї.

Українські прізвища становлять багатий лінгвокультурний потенціал, тому служать об'єктом широких монографічних і дисертаційних досліджень, герографія яких охоплює Закарпаття (П. Чучка), Середню Наддніпрянщину (І. Сухомлин), степову (В. Горпинич) і східну Україну (В. Познанська), Нижню Наддніпрянщину (І. Ільченко), Дніпровське Припоріжжя (І. Корнієнко), Північне Лівобережжя (О. Неділько), Правобережне Побужжя (Т. Космакова), а також Опілля (Г. Панчук), Бойківщину (Г. Бучко), Лемківщину (С. Панцьо), Буковинське Придністров'я (Л. Тарновецька), Верхню Наддністріанщину (І. Фаріон), Гуцульщину (В. Близнюк); Середнє Полісся (І. Козубенко), Лубенщину (Л. Кравченко), північний Степ (Т. Марталого), Буковину (Л. Кракалія), Одещину (Ю. Карпенко, О. Касім), Тернопільщину (І. Шеремета), Донеччину (Н. Булава, Ю. Новикова).

Однак досі не вивченим залишається антропонімікон північного Причорномор'я – південної Миколаївщини, що є досить унікальним з погляду свого розташування та історії. Специфіка краю полягає в тому, що він із давніх часів був середовищем проживання багатьох кочових племен, а також обмеженою давньогрецькою колонією, зазнав цивілізаційної організації Київської Русі, спустошливої монголо-татарської навали, гартувався у протистоянні козаччини (Гетьманщини) зовнішнім ворогам, передусім полякам та кримським татарам. Адміністративно-правове оформлення півдня України в сучасному його розумінні пов'язується з увіходженням Лівобережжя до складу Росії, а бурхливий розвиток краю – з його економічними процесами, насамперед із кораблебудуванням та діяльністю російського Чорноморського флоту, що зумовило гігантські міжетнічні міграційні явища, які розвивалися майже до кінця ХХ ст.

Висвітлення широко розгалужених історичних коренів південної Миколаївщини, що охоплює Миколаївський, Очаківський та Березанський райони, комплексне дослідження в синхронному та діахронному аспектах мовної основи прізвищ людей цього краю дає змогу пояснити соціокультурні та лінгвістичні процеси й закономірності розвитку як південноукраїнського антропонімікону, так і його культурно-економічного феномену.

Походження українських особових імен має давню історію, тісно пов'язану як з особливостями конкретного ареалу, так і зміною соціально-економічного устрою та історико-культурної епохи. Вчені поділяють цю історію на три періоди: а) дохристиянський; б) християнський; в) радянський [1, с. 44 – 46]. Для першого з них характерними є слов'янські імена, поширені на східнослов'янському ґрунті; другий відзначається поширенням церковних імен, пов'язаних з календарем, наприклад ім'я *Миколи* міцно закріпилося за 19 грудня – на день святого Миколая; третій вказує на активне іменотворення нової епохи, пов'язане з подіями соціального значення та суспільної ваги: *Сталіна* (на честь Й. Сталіна); після польоту в космос Ю. Гагаріна популярності набуло ім'я *Юрій* тощо. Варто визначити й четвертий період – пострадянський, що характеризується поверненням до народно-історичних глибин: набирають активного вжитку імена *Христина, Денис, Артем* та ін.

Виходить, що антропоніми є свідками не лише міжмовних та міжнаціональних контактів, а й соціально-економічних та історико-культурних процесів, допомагають пізнати не лише власне лінгвістичні закономірності, вибудувати мовознавчі концепції, а й розкрити глибинні епохальні явища

суспільного життя та державного устрою. Сказане повною мірою стосується і південної Миколаївщини.

Мета статті: охарактеризувати південну Миколаївщину як ареал українського антропонімікону.

Завдання: подати відомості про географічне положення, історію заселення, соціально-економічні, міжкультурні й міжнаціональні процеси, характерні для досліджуваної території, й виявити їх вплив на формування антропонімікону Північного Причорномор'я.

Об'єктом дослідження обрано регіон південної Миколаївщини.

Предметом дослідження є позамовні закономірності формування системи антропонімів регіону.

Миколаївська область виокремилася з Херсонської губернії й набула статусу політико-адміністративної одиниці з жовтня 1937 р. Займає площу близько 25-и тис. кв. км. протяжністю до двохсот кілометрів з півночі на південь і 204 км. – від заходу на схід, що складає середній територіальний показник України. Існує одна з перших картографічних робіт, що відобразила територію області, – карта Понта Евксінського, складена за Птолемеєм і видана А. Ортелієм 1590 р. Вважається, що вона точно зафіксувала особливості берегової лінії та гідрографії прибережної смуги та найдавніші назви краю. Збереглася й книга «Опис України» французького інженера де Боплана, в якій відбито ці назви, зокрема річок та лиманів: *Бог* (р. Буг), *Анчекрак* (Березанський лиман), степових тварин – тарпанів (диких коней), а також оленів і сайгаків, кабанів і кіз тощо [2, с. 12].

У каньйоноподібній долині Південного Бугу розкинувся регіональний ландшафтний парк «Гранітно-степове Побужжя», ендемічна флора і фауна, гранітні валуни та бузькі пороги, неповторні краєвиди якого приваблюють туристів і науковців, спонукають до ширших досліджень цього краю [3, с. 136 – 137], у тому числі – й мовознавчих. Розташоване на північному заході області, «Гранітно-степове Побужжя» пов'язане з південної Миколаївщиною водною артерією – рікою Південний Буг, яка впадає у Дніпро-Бузький лиман, що виходить у Чорне море. Оскільки природа – домінуюча основа формування образу регіональної культури [4, с. 37], зважаємо на тісний зв'язок соціально-культурного середовища як «другої природи» і географічно-фізичних та біологічних особливостей південноукраїнського ареалу. Наявність на цій території унікальних природних зон і багатств є родючим ґрунтом для творення відповідних назв місцевих особливостей. Вже перший опис (1872) рослин Херсонської губернії, до якої входила і південна Миколаївщина, включав 1359 видів і більше 700 різновидів рослин [2, с. 16], назви яких відчутно поповнили словник цього краю. Це збагачує уявлення про твірні чинники назв, від яких нерідко походять і прізвища: *Чайка*, *Кулик*, *Засць* тощо та похідні від них: *Чайченко*, *Куликов*, *Зайцев* та ін.

Південна частина Миколаївщини охоплює значний регіон північного Причорномор'я, берегова лінія займає сотні кілометрів, межуючи з Чорним морем та лиманами: Дніпро-Бузьким, Березанським, Тилігульським. У його складі знаходиться кілька островів: Березань, Довгий, Круглий, Майський та частина своєрідного за розташуванням, флорою і фауною Кінбурнського півострова. Адміністративно ця територія розподілена за трьома (з 19-и) районами: Березанським, Миколаївським та Очаківським, де розташовано 132 сільських

населених пункти, два селища міського типу – Березанка та Ольшанське – і місто Очаків, яке віднесено ЮНЕСКО до числа міст із унікальною історичною спадщиною.

Завдяки сприятливим кліматичним умовам Миколаївщина багата на природну сіль, яку здавна добували на півдні. Саме звідси чумаки брали йодисту сіль та розвозили її по Україні. Чумацтво набрало масового характеру, хоча було нелегкою справою, бо доводилося потерпати від спеки, хвороб, грабіжників. Довгою дорогою чумаки мали змогу милуватися мальовничими просторами батьківщини, пізнавали особливості нових країв, спілкувалися з різними людьми, знайомилися з легендами та переказами, слухали і співали народних пісень, створювали і свої – чумацькі. Так виник унікальний шар народної культури, пов'язаної з українським степом, південним краєм. Чумацький спосіб господарювання породив немало власних назв. Серед них і відомий *Чумацький Шлях*, і ряд власне українських прізвищ: *Чумак*, *Чумаченко*, *Чумаків*, *Чумацький* тощо.

З давніх часів цей край вабив кочівників, які споживали його багатства, не дбаючи про їх відновлення чи збереження, не переймаючись осідлістю: племена ямкової культури змінювалися кіммерійцями, далі – скіфами, після яких починається тривалий період слов'янізації регіону. Звичайно, від кочівників годі сподіватися сталого лексичного внеску до мовної культури миколаївського півдня. Однак у цій місцевості майже тисячоліття процвітала описана ще Геродотом благословенна еллінська Ольвія, яка те й означає в перекладі з грецької – Щаслива. Ще за сімсот років до прийняття християнства з'явилися на півдні біля теперішнього села Парутине Очаківського району перші грецькі поселенці, які й заснували тут місто-державу Ольвія, що перетворилася на центр античної культури, економіки й торгівлі. Нині Ольвія – Національний історико-археологічний заповідник України [5, с. 10]. На його території упродовж віків ведуться розкопки, за результатами яких учені поступово відтворюють побут і пізнають особливості буття цього античного полісу, а з ним – і півдня Миколаївщини. Ольвійці проживали не ізольовано і здійснювали успішні торгівельно-економічні зв'язки з іншим населенням півдня України. Поряд із Ольвією сусідили скіфи-хлібороби, які полишили кочівний спосіб життя й активно, хоча і не завжди мирно, спілкувалися з еллінами. До речі, це саме вони зупинили завойовника – війська персидського царя Дарія, який зазіхав на багатства ольвіополітів. Останні називали скіфів борисфенами, а сама Ольвія спершу мала іншу назву – Торжище Борисфенітів [6, с. 33 – 37], що вказує на можливе скіфсько-еллінське походження й інших топонімів та гідронімів, спонукає також і до антропонімічних досліджень краю.

Висока гуманітарна культура еллінів започаткувала перші цивілізаційні традиції на півдні Миколаївщини, дійшла до нас крізь віки в численних історичних пам'ятках і назвах. Елементи давньогрецької культури, зокрема лексичні, й досі нагадують про загадкове місто-державу з його кмітливими і працьовитими мешканцями: йдеться передусім про назви тодішніх грецьких міст – *Борисфеніда* (Борисфена), що був на о. Березань, *Одес*, теперішньої Одеси, яку на Очаківщині багато хто так і продовжує називати на еллінський лад, а також *Алектор* – той же Очаків, та *Ольвія* – нинішнє Парутине тощо. Грецький компонент у контексті дослідження цінний та цікавий тим, що з поширенням християнства на Русі культивуються переважно грецькі імена, які склали пізніше основу материка

українських прізвищ. До того ж, із кінця десятого століття нашої ери, відколи північне Причорномор'я увійшло до складу Київської Русі, по Дніпрово-Бузькому лиману проходив шлях «із варягів у греки». А ще задовго до цього тут була «стовбова дорога», якою рухалися до Європи кочові орди. У південних степах панували хазари й печеніги, половці та болгарські племена. Краєзнавці встановили, що від початку XV ст. на півдні теперішньої Миколаївщини були володіння литовського князя Вітовта, від якого походить назва заснованого ним селища *Вітовка* (нині – південний район м. Миколаєва – Корабельний).

Інші завойовники – турки – майже три століття (XV – XVІІІ стст.) володарювали у Причорномор'ї, намагаючись знищити християнську культуру, грабуючи місцеве населення, забираючи кращих у полон. Турецько-татарські колонізатори залишили свій слід у топонімах: *Ачи-Кале* (м. Очаків); *Янчокрак* (с. Кам'янка Очаківського району), *Аджигол* (мис на схід від Очакова), *Бейкуш* (с. Чорноморка Очаківського району) та ін.

На противагу їм у краї ширився козацький рух, виникла й міцніла Запорізька Січ, яка була оборонцем української землі. Власне, на території південної Миколаївщини було кілька козацьких опорних пунктів, один із них – на місці Ольвії під промовистою назвою «Сто могил» [2, с. 10 – 11]. Національний склад українського козацтва в середині XVІІІ ст. був досить строкатий: східні слов'яни та європейці склали 34%, азіати – 27,4%, вірмени – 17,4% [4, с. 30]. До козаків приставали втікачі звідусіль: з півночі, заходу та сходу, з України, Молдавії, Польщі та Росії, були навіть турки і татари. Приймали всіх, незалежно від національності, аби був вільний духом, неодружений, розмовляв українською, був православної віри, знав військову науку та виконував лицарські правила козацтва. Відомий запорожець Павло Бут – турок, Кочубей – татарин, Ян Томара – грек, Пилип Орлик – чех та ін. Запорізька Січ була справжнім осередком поліетнічної культури України. Звичайно, переважну більшість козаків склали українці, які були осередком народної культури. Прибулі на Січ нерідко брали собі нове ім'я, щоб залишити в минулому навіть згадку про осоружну неволю, а з нею і недолю. Козаки відзначалися дотепністю й кмітливістю, любили не лише пісню, а й гостре влучне слово, тому полюбляли характерні прізвиська для себе, які пізніше закріплювалися у прізвища: *Кривоніс*, *Палій*, *Сірко* та ін. *Максим Кривоніс*, наприклад, шотландець, зажив такої назви завдяки формі свого носа, властивій представникам цієї національності. Козаки започаткували немало поселень на півдні, у тому числі й на Миколаївщині, назви яких здебільшого походять від імені головного засновника, а також від соціального стану та способу виробництва: *Воеводське*, *Гайдамацьке*, *Корабельне*, *Костянтинівське*, *Щербані*, *Олександрівка* та ін. [4, с. 64].

Культурно-мовна палітра півдня Миколаївщини строката і пов'язана з тим, що на цій території в різні часи постійно проживає десятки різних національностей, яких налічується тепер близько 100. Досить потужною з них є російська, що в умовах так званої Новоросії наприкінці ХІХ ст. набула особливого поширення. За даними Першого всезагального перепису населення Російської імперії (до якої тоді входила й південна Україна) 1897 р. росіяни склали 21 % від 2 млн. 733 тис. 612 чол., які проживали на території тодішньої Херсонської губернії. Посівши друге місце за чисельністю (575 375 осіб) в регіоні, вони мали і продовжують здійснювати значний вплив на південноукраїнський лексикон та культуру України загалом. В

умовах царської Росії цей вплив посилювався тим, що українська мова і вся національна культура перебували під заборонаю, послідовно зміцнюваною низкою урядових указів та постанов, а частка українців, які мали переважну етнічну більшість, в адміністративно-державному управлінні та духовному житті українського суспільства склала тоді досить разючу диспропорцію. Наприклад, в адміністративних органах Миколаєва працювали: росіян – 461, українців – 50, поляків – 39, білорусів – 4, по одному – молдаванин, єврей, татарин, грек і вірмен. Більше росіян помічено і в духовенстві, на громадських та станових посадах, на флоті та в армії. Подібне співвідношення негативно позначилося і на функціонуванні української мови та розвитку національної культури, зокрема – поширенні друкованого слова, у сфері якого працювали 68 росіян-друкарів і тільки три – українці. Багато хто з етнічних українців з кар'єрних міркувань переінакшував своє прізвище на російський лад: *Бутко – Бутков, Ілленко – Ільєнков* тощо [7, с. 37 – 39]. Це означає, що і частка російських прізвищ у південноукраїнському антропоніміконі досить вагома й обґрунтована, як і відповідна частка прізвищевих назв іншого національного походження.

Соціально-економічний і культурний розвиток південної Миколаївщини зумовлюються насамперед її географічним положенням, переважно морським та степовим ресурсом, завдяки чому здійснюються морські промисли та перевезення, землеробство та скотарство. Корабельна промисловість, найбільше віддана військовій справі, спричинила певну «закритість» території південної Миколаївщини, що також позначилося на лексичному складі й мові загалом. Виникла ситуація, характерна для багатьох регіонів лівобережної України, і півдня так само, тим, що міське населення спілкувалося переважно російською мовою, а сільське – українською.

Морська профілізація економіки Миколаєва істотно позначилася не лише в лініях довгих і прямих вулиць міста, пристосованих для безперешкодного транспортування важкого вантажу та лісу на щогли, а й на творенні топонімів та особових імен, які помітні у назвах кораблів, вулиць, знакових будівель та прізвищах миколаївців. Генерал-губернатор князь *Г. Потьомкін*, бойовий корабель-броненосець «*Потьомкін*», вулиці: *Потьомкінська, Велика Морська, Мала Морська, Флотський бульвар*, музеї: *Флотські Казарми, Суднобудування* та ін. недвозначно вказують на багате й активне словотворення, що пронизує різні сфери суспільного життя.

Небачена досі за масштабами міграція населення, переважно – робітнього люду, внесла істотні зміни в культурне середовище краю, зробила помітні доповнення до лексичного складу мовного світу регіону. Йдеться про запозичення не лише з національних мов, а й лексику, пов'язану з виконанням професійних обов'язків. Міжмовні лексичні процеси захоплюють практично всі сфери людського життя, що дає змогу виділити тематичні групи слів і простежити їх мовний взаємозв'язок: визначити професіоналізми та спільні корені як індоєвропейського, так і пізнішого – слов'янського походження. Так, індоєвропейське походження лексем будівельної тематики української мови вказує на єдність пракультури європейських народів і є своєрідною передумовою мовно-культурної інтеграції у теперішньому та майбутньому часі. Наприклад, прагерманська основа англ. слова

stain (щось тверде) почала означати «камінь» і в праслов'ян вживалася як *stena* у значенні «кам'яна стіна» [8, с. 39 – 40].

Потреби промислового розвитку краю зумовили потужний приток робочої сили з різних регіонів Російської імперії, а пізніше – й Радянської держави. Утворювалися компактні поселення, де концентрувалися росіяни (переважно), болгари, поляки та ін. Усі вони вносили свої елементи до мовного шару південної України. Значний матеріал для дослідження антропонімікону Миколаївщини криється в топонімах південного краю, багато з яких мають відіменну назву. Назву населеному пункту зазвичай давали за ім'ям чи прізвищем першого поселенця або власника. Нерідко назви населених пунктів пов'язуються з історичними особами, обростають легендами й переказами. Так, село *Куцуруб* Очаківського району начебто назване так на честь матроса на прізвище *Куц*, якому Катерина II за звитягу в битві з турками подарувала «рубль», звелівши: «Куцу – рубль». Промовисті й інші назви сіл південної Миколаївщини: *Чанаєвка* Березанського району, *Кірове* Миколаївського району та ін. [9, с. 41 – 44]. Усі вони засвідчують активні процеси номінації від імен та прізвищ. Частина топонімів походить від гідронімів, інших природо-географічних чинників: *Лимани*, *Степове*, *Кринички* тощо, що вказує на пріоритетний антропонімний спосіб номінації населених пунктів, спричинений рухом людських мас. Поширений взаємозв'язок антропонімів і топонімів дає змогу фахівцям визначити типову словотвірну модель номінацій, в основі якої словотворчий формант **-к-** та суфікс належності **-ів (-ов)** [9, с. 41], що виразно вказує на один із важливих принципів називання поселень південного краю, який особливо активно освоювався переселенцями протягом останніх двох століть.

Віковий уклад селянської праці, який неможливо уявити як без знарядь землеробства, так і предметів повсякденного хатнього вжитку, породив немало лексичних груп, пов'язаних із побутом українського населення. Гончарство – давній вид народної культури півдня України. Його традиції йдуть від Трипілья та Ольвії. Нині на півночі Миколаївщини зафіксовано 19 трипільських поселень, основним заняттям яких було вже тоді землеробство, а не кочівництво, як пізніше на півдні краю; досить розвинутим було в трипільців і гончарство. Дослідження гончарної лексики приводить до глинокопалень та гончарства у різних місцях Миколаївщини, у тому числі – й на території Очаківського та Березанського районів, де поширені носії прізвищ, утворених від гончарних промислів: *Гончар*, *Гончаренко*, *Гончарук*.

Гончарів на Миколаївщині називали по-різному: ще і кахельники, мисочники, посудники, поливляники, горщечники тощо, залежно від того, які вироби хто з них виготовляв. Це знайшло своє відображення і в антропоніміконі регіону: *Полив'ян*, *Мисик*, *Макітра* тощо.

Загалом, лексична група «Їжа-посуд» дає досить виразні уявлення як про побут населення та рівень його життя, так і про походження прізвищ. Якщо більшість кулінарних виробів з борошна, то це природно для українських селян-степовиків, для яких хліб – основний продукт харчування. На цьому ґрунті виникло багато слів, пов'язаних із хлібом та його виробництвом. Деякі борошняні продукти позначилися і в назвах прізвищ: *Галушка* (галушки), *Калашник* (калач), *Шліхтер* (пшенична або кукурудзяна шліхта), *Лапшин* (лапшовник), *Урванець* (урванці), *Хруставка* (хрустик) тощо.

Чимало видатних імен несуть славу південного краю, бо відомі далеко за його межами – Герої України: Валерій Погорелов, Микола Бялик, Федір Іванов, Олександр Момотенко, Юрій Бондін; співаки і композитори: Олександр Серов, Людмила Сенчина, Сергій Захаров, Ігор Крутой, Валерій Меладзе; письменники: Олександр Сизоненко, Микола Вінграновський, Павло Глазовий, Марк Лисянський, Леонід Вишеславський, Дмитро Кремінь; художники: Андрій Антонюк, Анатолій Завгородній, Серафима Сенкевич, Михайло Озерний; космонавт Юрій Гідзенко; державні діячі: Анатолій Кінах, Валерій Пустовойтенко; театральні колективи під керівництвом заслужених діячів мистецтв України Миколи Кравченка та Миколи Берсона; видатні спортсмени: Віктор Погановський, Інга Бабакова, Сергій Дерев'янченко, Юрій Нікітін, Ілля Кваша та багато ін. Їхні дії й досягнення, слово і пісня духовно збагатили цей край, заявили про його потужний гуманітарний потенціал, самі стають об'єктом наукових досліджень та предметом історико-культурних нарисів. Та й прізвища цих людей вказують передусім на те, що їх носії переважно мають найбільш розповсюджене на півдні України походження: українське, російське та єврейське. Справді, наприкінці минулого століття на території області переважали три етнічні групи: українці (77,4%), росіяни (18%) та євреї (1,2%) [2, с. 70]. Представники інших національностей склали кожен менше одного відсотка.

Нині частка українців зросла, головним чином, за рахунок переселенців з інших республік колишнього Радянського Союзу після його розпаду, а також із північно-центрального регіону України. Євреїв, навпаки, зменшилося більш як на третину через еміграцію до Ізраїлю, Німеччини та США. Українці відіграють роль титульної нації й мають вирішальний вплив на економіку й культуру південного регіону та країни загалом. Для Миколаївщини залишається характерною міжнаціональна інтеграція, активізація етнокультурних товариств, які діють і розвиваються у контексті формування громадянського суспільства України.

Висновки та перспективи дослідження

Не зважаючи на багату культурну історію півдня Миколаївщини, мовна палітра краю ще недостатньо досліджена. Не розкрита, зокрема, динаміка власних особових назв – імен та прізвищ, не розроблена і методика дослідження цих динамічних процесів, висвітлення яких сприяє відтворенню південноукраїнського антропонімікону та явищ і процесів, пов'язаних з ним. Дослідження антропонімів цього регіону розширило б уявлення про особливості й багатства економічного та культурного життя краю, його основні матеріальні й духовні здобутки, збагатило б мовний склад південноукраїнського словника та розширило ареал проблемно-тематичних лінгвістичних пошуків.

Література

1. Гвоздєва О. Л. Варіанти імен християнського календаря на Україні / О. Л. Гвоздєва // Культура півдня України: метод. реком. для студ. – Миколаїв, 1991. – С. 44 – 46.
2. Миколаївська область: географічний словник-довідник / В. З. Заболотний, Ф. М. Лісецький, А. Є. Молодецький – Миколаїв, 1994. – 160 с.

3. *Заповідні місця Миколаївщини* // Миколаївщина: фотоальбом. – Миколаїв: Дизайн та поліграфія, 2007. – С. 136 – 137.
4. *Матвієнко Л. П., Михайлик А. Г., Макаренко О. П.* Культура південноукраїнського регіону. Питання міжетнічної комунікації: навч. посіб. / За ред. Михайлик А. Г. – Миколаїв: Видавець Прокопчук Т.Ю., 2010. – 322 с.
5. *Земля батьків, земля нащадків* // Миколаївщина: фотоальбом. – Миколаїв: Дизайн та поліграфія, 2007. – С. 10 – 11.
6. *Донець Л. С.* Деякі джерела пізнавального і світоглядного аспекту слова / Л. С. Донець // Культура півдня України: метод. реком. для студ. – Миколаїв, 1991. – С. 33 – 37.
7. *Усенко П. Г.* До питання про русифікацію Новоросії наприкінці ХІХ ст. / П. Г. Усенко // Культура півдня України: метод. реком. для студ. – Миколаїв, 1991. – С. 37 – 39.
8. *Письмиченко А. М.* Лексеми будівельної тематики як висхідні загального індоєвропейського етимону / А. М. Письмиченко // Культура півдня України: метод. реком. для студ. – Миколаїв, 1991. – С. 39 – 40.
9. *Баденкова В. М.* Один із принципів номінації населених пунктів Миколаївщини / В. М. Баденкова // Культура півдня України: метод. реком. для студ. – Миколаїв, 1991. – С. 41 – 44.

И. А. Корниенко,

Николаевский национальный университет им. В. А. Сухолинского,
кафедра украинского языка и лингводидактики

К ВОПРОСУ О ФОРМИРОВАНИИ ЮЖНОНИКОЛАЕВСКОГО АНТРОПНИМИКОНА

В статье охарактеризовано южную Николаевщину как ареал украинского антропонимикона, проанализовано социально-экономические, историко-культурные процессы, географические особенности, межъязыковые и межнациональные контакты, которые помогают познать лингвистические закономерности формирования системы антропонимов региона.

Ключевые слова: южная Николаевщина, регион, фамилия, антропоним.

I. A. Korniyenko,

Mykolaiv National V.O. Sukhomlinsky University,
Linguistics and Ukrainian Language Department

NOTES ON SOUTHERN NIKOLAEV ANTHROPONIMICON'S FORMING

In the article is characterized Mykolayv southern region as an area of Ukrainian anthroponymicon, are analysed social-economical, historic-cultural processes, geographical peculiarities, interlingual and international contact, that help to know determinant regulations of the formation of anthroponyms' system of the region.

The purpose of the article, described as southern Mykolayv Ukrainian anthroponymicon area. Objective: to provide information about the geographical position, history of settling, socio-economic, ethnic and intercultural processes characteristic of the

study area, and identify their impact on the anthroponymicon Northern Black Sea. The object of study selected southern Mykolayiv region. The subject of the study is extra-linguistic patterns forming system anthroponymy region.

Still not understood is anthroponymicon northern Black Sea - southern Mykolayiv, which is quite unique in terms of its location and history. Specificity of the land is that from ancient times it was the environment of many nomadic and limited the ancient Greek colony, was the organization of civilization of Kiev Rus, devastating Mongol invasion. Administrative and legal registration southern Ukraine in its modern sense is associated with the entry Livoberezhzhnya to Russia, and the rapid development of the region - with its economic processes, especially with shipbuilding and activities of the Russian Black Sea fleet, which caused huge ethnic migration phenomenon, which developed almost the end.

Conclusions and research prospects.

Despite the rich cultural history of southern Mykolayiv, linguistic palette edge still not investigated. The dynamics of their own personal names - the names are not disclosed, methods of the study of these dynamic processes are not developed, which helps highlight reproduction and South anthroponymicon phenomena and processes associated with it. Research anthroponymy the region have increased the representation of features and wealth of economic and cultural life of the region, its main material and spiritual achievements have enriched the language of the South dictionary and broadened the range of problem-thematic linguistic research.

Key words: southern Mykolayiv, region, name, anthroponym.

УДК 81'373.72+81'272

Ж. В. Краснобаєва-Чорна,

к. філол. н., доц.,

Донецький національний університет,
доцент кафедри загального та прикладного
мовознавства і слов'янської філології

АНАТОМО-ФІЗІОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ ЦІННОСТІ «ЗДОРОВ'Я» У ФРАЗЕМИЦІ: ВІДХИЛЕННЯ ВІД НОРМИ

У статті виявлено аксіологічний потенціал анатомо-фізіологічних показників людини, що постають складниками цінності «здоров'я», на фраземному рівні ціннісної картини світу. Цінність «здоров'я» визначено як природну, неперехідну, абсолютну життєву цінність, що перебуває на верхньому щаблі ієрархії цінностей поряд із красою, істиною, щастям тощо.

Ключові слова: аксіологія, оцінка, норма, ціннісна картина світу, цінність, фразема, фраземіка.

Останнім часом у вітчизняному та зарубіжному мовознавстві активізовані аксіологічні дослідження мовних одиниць (див. праці О. Бабаєвої [2], О. Гаврилової [3], О. Деменчука [4], Ж. Краснобаєвої-Чорної [8], О. Лизлова [9], с. Олійника [10], М. Пестової [12], І. Рус-Брюшиніної [14], О. Тараненка [15] та ін.), що сприяють